Voetstappen
op de
aankomste
vo
Joh. Gottfried
Rosam.
in het r. K
der Dooden.

Baranowski 1334 (inne paginacje)
E. 31, 246

Baranowski 1331
Baranowski 1352 ?
E 31, 244

De Onschuldige Bloetdruypende Voetstappen

Op de

Eerste aankomste van de Hr. Johann: Gottfried Rosner, gewesene hoogloflyke President Burger-Meester

DER STAD THORN:

(Op den 7. December 1724., ter oorsaake van een Religie-twist tusschen de Luthersen en Jesuiten aldaar Onthalst,) in het

RYK DER DOODEN

En deszelfs aanmerkelyke t'Samen-spraak met

DOCT^{R}: MARTIN LUTHER:

Het dierbaare Werk-tuyg Gods en onschatbaare Pylaar van de Protestantsche Kerke, waar by de eerste de laatste, van het Thornse Oproer, als ook van zyn eygen Noot-Lot, dat hem daar door heeft getroffen, mitsgaders van de aangemerkte Voor-tekenen (of Voor spellinge,) aangaande die zaak, en daar over invallende gedachten, en eyndelyk van de gantz droevige en beklaachlyke gevolgen daar uyt ontstaan, beneffens veele omstandigheeden, die nog in geen Exemplaren over de Thornze zaak in 't licht gekomen, te vinden zyn, een volkomen en ordentlyk verhaal doet.

Uit het Hoogduyts vertaalt.

Te AMSTERDAM,

By J. de RUYTER, Boekverkooper op de Agterbrugwal, naast het Hoekhuys van de Stilsteeg, aan de Oost-zyde, 1725.

HEt geene de Faam verpligt is in't Ryk der Levenden te verrichten, dat verricht Mercurius met gelykmatige neerstigheid in het Ryk der Dooden; dewyl hy (zedert dat de nieuschierige gemoederen, veel sterker als na gewoonte, zig aldaar begonnen te vergaderen, en door aanmerkelyke t'samenspraaken over het doen en laten der heedendaagzen wereld malkanderen te onderhouden) alle Nieuwigheden aldaar, volgens het accoort datze met hem gemaakt hebben, verbonden is in te leveren: agtervolgens dese verpligting heeft hy by zyne laetsten aankomst een nieuw Schrift ingelevert, 't welk onlangs tot Londen (onder. Den Tytel (De Geest der Vervolging, of Afgedwongene Aanmerking over der Wereld bekende Wreedheit, welke die tot Thorn woonende Lutherze, ter zaake van de Religie twist hebben moeten uytstaan) in licht gekomen is.

Dit nieuw bekend gemaakte Schrift, gelyk als't zelve zonder twyffel zoo wel in als buyten Engeland met een groot naadenken is gelesen, was ook bequaam de oogen van de Christenen, zoo wel Roomsche als Protestanten, in het Ryk der Dooden, aen zig te trekken.

Onder andere Protestanten, die den inhout van dit Schrift leesens waardig aanmerkten, was Lutherus, een der voornaamste, en terwyl hy, onder het doorleesen derselver bladeren de wreede Executie bemerkte, welke den 4. December 1724. tegen de Protestanten van Thron, binnen deselve Stadt van een Rooms gesinde Poolze Commissie was afgekondigt, en den 7. dito aan haar voltrokke, zoo ontzettede hy zig over die geweldige Proceduure ten allerhoogsten, tot hy eyndelyk zyne droevige gedagten in de volgende woorden te kennen gaf. Myn God, zeide hy, wie ben ik dog, dat gy my boven zoo veel andere beleyders der Euangelische Waerheit, een zoo groote genade geweerdigt hebt, dat ik niet, gelyk voortyds andere Martelaaren, de beleidenis myns geloofs (hoe zeer het ook myne tegenpartydes gewenscht hebben en gaarne hadden gesien) met myn bloed heb onderteekenen moeten!

De Onschuldige Bloetdrupende Voetstappen op de eerste aankomste van de Hr. Johann: Gottfried Rosner, gewesene hoogloflyke President Burgermeester

DER STAD THORN:

(Op den 7. December 1724, ter oorsaake van een Religie-twist tusschen de Luthersen en Jesniten aldaer Onthalst,) in het

RYK DER DOODEN

En deszelfs aenmerkelyke t' Samenspraak met

DOCTr. MARTIN LUTHER.

LUTHER.

MArcus, een yverige Bisschop te Arethusa, wierde ten tyden des Keysers Juliaen den Apostaat, niet tegenstaande zyne hoogen ouderdom, naakende door stinkende Poelen gesleept, naderhand met Naalden en Priemen doorstooken, en toen met Honig en Melk over't geheele Ligcham bestreeken, in een mand onder den blooten hemel opgehangen, alwaar hy, van wegen de hitte der Sonnen, door de Reliegen, Wespen, en Byen onlydelyke smerten heeft moeten uytstaen. Johannes Hus; wierd om de Euangelische Waarheit Anno 1412. van den Paus in den ban gedaan, en Anno 1415. tot Constanitz selfs Verbrand; om van andene Martelaars te swygen, daar gy my in tegendeel van de Marteldood hebt verschoont, en gewaardigt om natuurlyke wyse op myn Bedde sterven. Niet als of ik my iets minder als een vervolging ter dood had in gebeeld, want anders zoude ik, by het aanvaarden van myn Reys naar Worms, my niet hebben verleyden laten, dat of schoon aldaar so veel Duyvels, als pannen op de Huysen waaren; ik my dog niet ontsien zoude, daar te komen; maar terwyl het uw Heylige voorsienigheit behaagt heeft de voorsegging waar te maken, welke gemelde Hus, toen hy naar het Vuur geleyd wierde aldus gesproken heeft: heeden braad gy een Gans, maar over Hondert Jaren zal der een Swaan komen dien zult gy wel moeten ongebraaden laten, met dese gedagten was Lutherus al tamelyk ver aan het strand der zoo genaamde Dooden-Zee-Vaart gegaan, wanneer hy gewaar wierd, dat Charon, de ordinaa-

re Veerman der afgeſtorve Zielen, met zyn Transport-Schip aanleyde, en de overgebragte Paſſagiers uytſcheepte, deſelve nu beſtonden in 10 Perſoonen die alle zeer jammerlyk toe-gerecht waaren, en met afgehouwdene hoofden en handen, te voorſchyn kwaamen.

Lutherus was, in den eerſten opſlag over dit geſicht, gelyk wel te denken is, zeer ontſet. maar nog veel meer, als een van hen (die zyn afgehoudene hoofd, dat nog ſelfs in de dood een achtbaer gelaat toonde, onder den arm droeg,) regt op hem aanquam. Hy dacht niet anders, als dat dit voorzeker menſchen waaren, die wegens begaane Moorden of andere misdaden, uyt het ryk der Levenden waaren uytgebannen: daarom wilde hy de aanſpraak van deeze aankomende Perſoon niet afwagten, maar geliet zig als of hy wilde weg gaan, doch den anderen voorkwam hem met de volgende aanſpraak.

RÕSNER.

Ontſet u niet, myn Heer. over het bloedig aanſchouwen van myn afgehouwen hoofd, en veel minder dat ik my in een geſelſchap Misdadigers ſchynen gelyk te weſen; maar beeld u ten minſten in, dat gy een man voor u hebt, wiens aannaderende ouderdom nog veele jaaren levens heeft gehoopt, hoewel ik in tegendeel, al voor eenige jaaren toeſtel gemaakt had myn huys te beſchikken, om tegens de laatſte uur van myn leven reys-vaardig te zyn: dan dat ik op zoo een geweldige wyſe ſterven, en my alzoo, zonder myne ſchuld door het bloed van myn afgehouwen hoofd een weg in het Ryk der Dooden heb moeten banen, daar over kan ik my ſchier nog niet te vreeden ſtellen,

LUTHERUS.

Stelt u geruſt, myn vriend, want dit ſtille Ryk der Dooden vereyſcht een bedaart gemoed, 't welke ook de allerweederwaardigſte gevallen, die het oyt in de wereld moogt beleeft hebben, met onverſchillige ogen aanſiet. By aldien nu uw Leven; dat gy geleyd hebt met uwe Woorde over een komt, zal het u ge-oorloft zyn my, ter plaatze, alwaar ik myn verblyf genomen heb, te geleyden, en my een vriendelyk Verhaal, van al het geene dat gy in de wereld hebt beleeft en u ontmoet is, mede te deelen.

RSÕNER.

Myn Heer, deeze aanbieding zal ik gewillig aannemen, en dat zoo veel te meer, terwyl het my in de laatſte uuren myns levens. ten deele wegen de droefheit en verwarring des gemoeds. en ten deele, om dat ik met myn dood zoo ſchielyk ben overrompelt geworden, niet vergunt was de ſchrikkelyheit van myn Nootlot te overdenken; ondertuſſen

ruſſen zal U E: vooreerſt gelieven te weeten, dat ik in den ſchoot der Euangeliſche Lutherze Kerk gebooren, en by gevolg in dezelve ook opgevoed ben, maar eyndelyk dat ik, ter ootſaake van een Tumult, 't welke den 16. July. 1724. tot Thorn is ontſtaan, en waar aan men my met geweld op't lyf heeft gedrongen, deel te hebben, myn Leeven door het Swaart aldaer heb moeten eyndigen.

L U T H E R U S.

Indien gy, myn Heer, in de wereld den naam van een Euangeliſch Chriſten gedragen hebt, zoo ſchryft het de Hemelſche Voorzienigheit toe, dat gy zoo aanſtonts by uw intree in het Ryk der Dooden; een man ontmoet, die in de wereld de eer heeft gehad, een Reformeerder van de Chriſtelyke Kerke te zyn, en ook na zyn dood, zoo lang de wereld ſtaat, deezen onvergankkelyken name voeren zal. In't kort, ik ben Doct. Marthinus Lutherus, die u, als een Euangeliſch Chriſten, of, gelyk men in het Ryk der Levenden ſpreekt, Lutheriaan niet onbekend zyn zal.

R O S N E R.

Ik verheuge my dan niet weynig, aller dierbaarſte Lutherus, U tezien, en terwyl ik wel vermoeden kan, dat gy zeer nieuwsgierig wezen zult, van het wereld beruchte Thornze Tumult geinformeert te ſyn zoo zal ik u het verhaal daar van zonder vertoeven meede deelen. Ik weet zeer wel, dat alreeds verſcheyde ſchriften aangaande die zaak, de wereld rond zyn gevlogen, maar, alzoo die aen d'eene zyde ten deele zeer onvolkomen zyn, en ik aan d'andere zyde een Leyder en ooggetuyg daar van ben geweeſt, zoo zal ik boven alle andere die zaak het volmaakſte konnen verhaalen.

L U T H E R U S.

Geliefd zulks te doen, myn Heer, ik zal des wegen zeer aan u verpligt zyn, te meer dewyle my aan een geloofwaardig verhaal, van het voorgevallenen Thornze Geloofs-opſtand veel gelegen leyt.

R O S N E R.

Myn naam, waerde Lutherus, is Roſner, ik ben een man geweeſt die in de ſtad Thorn, een publyk Ampt heb bekleed, en den heerlyken Character van eene Preſident en Opper-Burgermeeſter by de Magiſtraat gevoert heb. Hier hadde ik nu wel gelegentheit om vooreerſt het een of't ander te gewagen van myne Jonkheid, als van myn Studeeren, Reyſen, en andere particuliere omſtandigheeden, waardoor

ik

ik iwe' buyten Thorn myn Fortuyn hadkonnen maken; maar dit raakt de zaak niet, daarom zal de Thornze Religie-onrust alleen de grondslag van deeze onze onverwachte t'samenkomste zyn.

Het zal u, waarde Lutherus, wel bekend weesen, dat de openbaare Ommegangen van de Heeren Catholyken, in die steeden daar een tweederly Godsdienst geleden werd, zelden zonder wanorder plegen af te loopen. Voor eerst is men aan de Catholyke kant gewoon der gelyke Processies met de grootste devotie te verrichten, en zy sien niet gaarne dat'er Protestanten, die aan dergelyke uytwendige plegtigheden geen deel hebben, tegenwoordig zyn.

Ten anderen is het voor een Protestantse Overigheit niet mogelyk, wat moeyten zy ook aanwenden, het nieugierig gemeen, de liefhebbery van't aankyken te benemen, veel minder voor de daar onder loopende buytensporigheeden, in te staen. Ten dezen opsigte heeft men in Thorn geen openbare Processien, voor dat de Jesuiten aldaar genestelt zyn, moogen doen. Maar zoo dra Anno 1593. de Jesuiten in de Stad Thorn wierden toegelaten, is het Anno. 1614 door hun aandringen by den Gemeents-Man zoo ver gekomen, dat, schoon de Magistraat der stad daar tegen uytdrukkelyk protesteerde, zy des niet tegenstaande de opentlyke Processies, niet hebben kunnen beletten: dog de Luthersche verkregen toen ter tyd, aan haar kant nog zoo veele dat alle straaten met Ketenen bespant en de Catholyke door de byeengetrokkene Burgery van de Markt af gehouden wierden, maar eyndedelyk heeft men evenwel zig moeten laaten welgevallen, dat Anno. 1643, door de Commissarissen van Koning Uladislaus de IV. benoemd ten behoeve der Catholyken, dit besluyt wierd gemaakt: dat het den zelve zoude vry staan, op het Feest van Corpus Domini, met opentlyke Processie uyt de St. Jans Kerk, eerst door de St. Jans Straat tot aan de Markt, en daar naa regt uyt over de Markt, tot aan de Schoenmakerstraat, en dan verder door de Schoenmakersstraat tot aan de Dominicaner Kerk, naar St. Nicolaas in de Nieustad te gaan. Dogh waar by de Magistraat, tot de Processie was geëindigt, op het Raadhuys bleven, en ook de Studenten zoo lang in de groote Gehoor-plaats by een gehouden wierden, op dat soiglyke Tumult en Wanorders mochte werden verhoed.

LUTHERUS.

By myn tyd moeste ik my ook wel laaten gevallen, dat de gelykheid (van besondere Religien) in swang ging, maar ik hebbe noyt bemerkt, dat myne geloofsgenooten tot dergelyke onordentelyke nieuwsgierigheden vervielen, om een vreemden Gods-dienst aan te sien; soude

de ook, als ik nog leefde, den Lutherſen het zelve zeer qualyk afnemen. Want ſchoon ik der Catholyke yver by hunne aan dagt niet verachte, zo verwerpe ik egter in tegendeel de Lutherze onbeſcheidentheit, dat zy andere gelegentheit tot ergernis, ja tot wyt uytſiende oneenigheeden geven.

R Ö S N E R.

Zelden hebben de Catholyken tot Thorn een Proceſſie gehouden waar by niet de een of ander wanorder is ontſtaen. Want Anno 1688. was een Proceſſie de oorſaak, dat tuſſen de bedienden des Biſſchoos van Culm Opalinsky, en eenige Lutherze Burgers groore moeylykheeden ontſtonden, dewelke eerſt Anno. 1690, en dat niet zonder groote moeyte, kon werden geſtilt, en alzoo zoude ook ditmael de Stad Thorn wel van immerlyke Religie-twiſt zyn verſchoont geweeſt, had niet een Proceffie, die onder de beſtiering der Jeſuiten, op den 16 July 1724. gehouden wierd, oorzaak gegeven om daar meede gemoeit te werden.

L U T H E R U S.

't Is waar als gy zegt, myn Heer, Religie-twiſt is bequaam de gemoedere tot de grootſte buytenſporigheeden te brengen, en ik weet my zelfs wel dergelyken gevallen te erinneren, maar dit is iets ongemeens, dat men het Swaard des Scherprechters, daar by als Scheids-Man gebruykt heeft, en dat een aanſienlyk Ampts-Perſoon, als gy in 't Ryk der Levendigen zyt geweeſt, daar door een bloedig Slagt-Offer heeft moeten werden, gelyk zulks tot Thorn geſchied is. Doch gelieft in uw verhaal voort te gaan.

R Ö S N E R

Zoo dra, gelyk ik reeds gemeld heb, op den 16 July 1794 het gerugt zig in der Stad verſpreide, dat de Jeſuiten van voornemen waren op het St. Jacobs Kerkhof een plegtige Proceſſie te doen, vergaaderde zig aan die kant een talryke meenigte van nieuwsgierige Lutherze, welke, dewyl zy over al een vrye paſſagie hadden om daar naa toe te loopen, niet konden werde verhindert, om zulke plegtigheit mede toe te ſien. Het ging ook in 't begin nog al vry ordentelyk toe, tot dat eyndelyk een onruſtig Paaps Student, de ſtoutheyt hadde van de aanſchouwers te dwingen om neer te Knielen, en dat wel met deeze ongeöorloofde woorden: Kniel neer, gy Lutherze honden, en Ver-eert het Heyligdom der H. Catholyke Kerke. Maar dewyl de Lutherze die Schimp-reden niet verſwelgen konden, zoo kwam het eerſtelyk tot verſcheyden ſchemp en ſmaad-woorden, en eyndelyk wierd men hand-gemeen, 't welk ook niet eer en eyndigde, tot dat de Auteur van dit Tumult in hechtenis gebracht wierd.

L U T H E R U S.

Als de Jeſuiten Vreede-lievende Vaders waren, zoo zouden zy dezen Oproermaaker, om zyne ongeöorloofde buytenſporigheden niet alleen tot reeden hebben gebragt, maar ook door een ſcherpe kaſtydinge andere, zyns gelyken, ten voorbeeld den luſt van zigh zoo te laaten vervoeren benomen hebben; te meer, daar zy wel weten, dat of

 ſchoon

ſchoon de Lutherze van hun voor Honden werden gehouden, het echter niemant vry ſtaat dergelyke ſmaad-woorden (in eene Stad, alwaar de gelykheit van Religie toegelaten werd, en daar de eene gezintheit het ſelve regt heeft dat de andere geniet,) uyt te braaken.

RÔSNER.

Zoo draa was deeze Oproermaaker niet gearreſteert, of verſcheydene van zyn Kameraats trachten zyne Vryheit af te dwingen, waar by de beleedigde Burgery zoo aanſtonds en zonder eenig voldoening niet willende verſtaan, wederom nieuwe Hoſtiliteyten van de Papiſten gepleegt wierden. Dan de Lutherze ſtaken de handen meede niet in de zak, en dewyl zy de overhand behielden, zoo wierden ook de voornaamſte van hun in arreſt genoomen. Ik als Preſident van de Stad hadde duiſend bekommeringen, hoe dat dit Oproer in der minne mochte werden bygeleit, tot dien eynde liet ik my aanſtonts ook willig, vinden, om, volgens het gedaan verzoek, den eerſten los te laaten, maar den anderen zoo lang in een eerlyke bewaring te behouden, tot ik des volgenden daags met den Pro-Rector der Jeſuiten over die zaak ſoude geſprooken hebben. Maer in plaats dat men de zaak in der minne, zoude hebben bygelegt, zoo volgde, van de zyde der Papiſten, de eene Hoſtiliteit op den anderen, 't welke onder anderen een Hoogduytſch Student betrof, die van een Troep Paapſe Studenten met ſlagen zeer wreed wierd gehandeld, en daar op by de Hayren naar het Collegie geſleept, en aldaar in een afſchuwelyke ſtinkende Gevangenis geworpen. Zoo draa ik hier van was verwittigt, verviel ik uyt de eene moeyelykheit in den anderen, en de Stads Secretaris had de handen vol werk, om de eene Boodſchap voor en de andere naa, in het Jeſuiten Collegië, af te leggen, dogh zonder Vrugt; ja in tegendeel zoo raakte hy daar door in het uytterſte gevaar van zyn leeven. Wyl ik dan zag, dat; in dergelyken toeſtant van zaaken, met goedheit niets te winnen was, vond ik my genoodzaekt, de Stads Soldaten op de been te brengen; 't welke zoo veel uytwerkte, dat die woedende Paapſe Studenten naa haar Collegië te rug wierden gedreeven.

Hier op liet ik aan den Rector van het Jeſuiten Collegië verzoeken, dat men den Hoogduytſchen Student, uyt de ſtinkende Gevankenis wilde los laten, maar dat wierd geweygert, 't welk dan de oorſaak was, dat van de verbitterde gemoederen, de laatſte hand aan het Tumult wierde geleyd. Ik wil zeggen, dat alzoo uyt het Jeſuiten Collegie, de Steenen by meenigte naa buyten vloogen, dezelve ook van het gemeen weer te rugh wierden gezonden. De gevangene Hoogduytſche Student wierd eyndelyk wel weer Vrygegeven, maar, terwyl uyt het Collegië het Schieten en Steenwerpen continueërde, en dat nogh Burgers nogh Soldaten bekwaam waaren den Oproer te ſtillen, zoo braaken die van buyten eerſt in een Kamer van 't School, daar na bra-

ken zy de Deur van't Collegie oopen, en daar op ging het alles over hoop. Men maakte zig meeſter van de Meubelen, ſleepten de Beelden uyt het Klooſter maakte op de ſtraat een vuur en verbande daar op alle de Beelden der Heyligen; tot dat eyndelyk door de Burgers en Soldaten het Tumult wierde geſtut. En gelyk als ik neffens den gantſchen Magiſtraat en eerlyke Burgery, over het ſchenden der Beelden, het uyterſte misnoegen hadden, zoo hebbe ik ook alle middel in 't werk geſteld, om de Belhamel daar van, neffens zynen Aanhang, te ontdekken, maar men heeft dezelve, wat moeyte men ook gedaan heeft, niet konnen achterhaalen.

LUTHERUS.

Myn Heer, zoo veel als ik uyt uw reeden beſpeure, zoo hebt gy alle bedenkelyke Vlyt aangewend, om niet alleen een Tumult voor te komen, maer ook, terwyl het eerſte niet geſchieden kon, het ſelve evenwel gedempt, en daarom kan ik niet begrypen, hoe het moogelyk is geweeſt, dat gy by uwe, zoo zonneklaare Onſchuld, in de Inquiſitie, en vervolgens onder het Swaard zyt gekoomen.

RÓSNER.

En evenwel is het geſchied- want of ſchoon zoo wel vriend als vyand, van myne Onſchuld konde en moeſte getuygen, egter hebben de Jeſuiten voorgegeven, dat het gemeen, niet alleen by oogluyking van de Overigheit, maar ook door myn uytdrukkelyk Bevel op de been was gebragt. Want de Ieſuit; die den Crimineele Beſchuldiging tegen de Evangeliſche van Thorn tot Warſchaauw opmaakte beſchuldigde de Magiſtraat aldaar, als volgd:

De Thornſche Overheit is het Verderf der Kudde; zy zyn des Volks Dwaasheit, een tuſſeloos Babel, de Hooft-oorzaak van al het Oproer en van alle Feyten, met zoo groote boosheit gepleegt. Maar tegens my gebruykte hy in't particulier de volgende woorden: De Heer Preſident, die met zulke ſtinkende dingen glorie heeft meenen te behaalen, heeft met een ſtrafbaare beleediging van dit Hoogſt-aanzienlyke Geregt, geroemt en gepogt, dat hy dien geheelen Handel wel met Geld zou afmaaken.

LUTHERUS.

Zoo hoor ik wel, dat men het al uw Kop toe hadde geleyd, eer dat men u eens ter gehoor liet komen. Maar hoe is het daar mee nogh verder afgeloopen?

ROSNER.

Eer ik verder gaa, myn Heer, zoo zult gy my vergunnen, een aanmerkelyke Droom, neffens een bezondere Voor-beduyding te verhaalen, waar door my, myn vreeſlyk Nood-lot, eenige weeken voor het Tumult wierd geopenbaart; Op den 16. Juny vond ik my op een aanzienlyk Gaſtmael, alwaar zig wel alle aanwezende Gaſten overvloedig vermaakten, dogh ik was dien geheelen dag uytermaaten ſwaarmoedig, zoo dat ik daar door genootſaakt wierd, eer als de andere, myn affcheid te nemen. t'Huys gekomen zynde zochte ik alle middelen om myn gemoed wat te verligten, dan te vergeets, en de Melan-

 choly

choly verzelde my tot in 't Bed, alwaar ik na eenige uuren van een diepen Slaap wiere overvallen, dog in plaats dat my die foude hebben verkwikt so wierde my daar door een nieuwe swaarmoedigheit veroorsaakt, en dat door de volgende Droom. Ik Droomde dat ik my in een verschrikkelyk Donder-weér, bevond op een groene Weyde, en vluchte daarom onder een Boom, des niet tegenstaande so wierd myn Hooft, van een Donder-Kloot, die ik met een buyten gewoone lankfaamheit uit de Wolken sag dringen, getroffen; maar in plaats, dat die een brand soude hebben veroorsaakt, soo kwam uyt myn, van de Donder-Kloot getroffen, Hoofd, een bloedige Fontyn springen, welke al myn Hayren gantsch bloedig maakte. Met deesen Droom kwelde ik my, tot ik ontwaakte, en liet toen myne gedagten daar over gaan, die sig so verre uytbreyden, dat ik het verlies van myn Hoofd daar uyt wel had konnen voorspellen; ik stond op, en so als ik onder het Morgen-Gebed myne oogen op myn eygen Schildery sloeg, soo merkte ik, dat het selve in den hals een groot gat hadde, ik peynsde en herpeynsde, waar door dit Portrrait, aan welkers bewaring ik my allertyd ten hoogsten had laaten gelegen leggen, zoo moeste zyn beschaadigt, maar konde het niet verzinnen. Ondertusschen kon ik my wel verbeelden dat de beschadiging van myn Poatrait benessens myn Droom, niet veel goeds voor my beteekende, en dat my een groot Ongeluk te verwagten stont, ik stelde het aan de Goddelyke Voorzienigheit, ondertusschen nam ik gelegentheit om een korte schets van myn gepasseerde Levens loop, te ontwerpen, en dit viel zoo uyt, dat ik myn doorgebragte Kinds-heit by de Lente, de voleynde Jeugd by den Somer, en de ouderdom, waar in ik my in myn 65. Iaar, reeds werkelyk bevond, by de Winter vergeleek, want in de Winter zyn de Velden en Palysen met sneeuw bedekt, in Ouderdom de Hoofden, de Winter is arm en heeft geen aangenaamheit, de Ouderdom heeft ook in syn grootsten Rykdom niets bevalligs, in de Winter syn de Nagte lang en de Dage kort de Ouderdom valen mee de Dage kort en de Nagte lang. den Winter vervulle de meeste schatte, de Ouderdom de meeste Droome, in kort gezeyd de Winter is de Ouderdom van't Iaar de Ouderdom is de Winter des Menschelyke Levens, maar sy syn alle beide schouw-toneelen, veeler wederwaardigheden en onlust. L u t h e r u s.

. Of ik schoon in myn leve gans geen werk van Droome en Voorbeduydinge gemaakt hebbe, ook daar toe niemant heb wille rade, so veroorsaakt egter uwe Droom en de beschadiging van uw Schildery, een gering nadenke by my, en ik prys u, dat gy daar door gelegentheit hebt genome om op uw dood te denke. R o s n e r.

Nu ga ik verder over tot de doodelyke Inquisitië en het gevolg van dien. Nademaal de naar Warschauw afgezondene Iesuit, ons onschuldige Thorenaars by het Koninglyke Assessorial-Gerecht Chrimineel hadde aangeklaagt, daar het bloedige decreet uyt wierd geformeert, zoo rukte voor

eerst

eerſt op primo Auguſty, de Majoor Darsle met 2 Compagniën van de Guarde, en in't begin van September nog met 2 Compagniën te Paard en 2 te Voet in de Stad Thorn, ik en myn Heer Collega, de Heer Vice Preſident Zernik, ware de eerſte, van welkers Perſone men ſig verſeekerde, door dien wy beyde uyt de Vroeg-Predicatie gehaalt, en onder een ſterke Wagt naar de Gevankenis gebragt wierden.

LUTHERUS.

Hoe was het moogelyk, dat gy u by deſe onverwagte en harde Procedure nog ſo geduldig hebt konne drage! terwyl dat de eerſte gemoeds-bewegingen altyd de heevigſte te ſyn?

RŌSNER.

Ik dagte aanſtonts aan myn voorige Droom, en de beſchaadigde Schildery; en ſtelde my uyt beyden droevig gevolg voor, dog appelleerde in't midde van de allerſwaarſte gedagten, tot de Goddelyke Beſcherming, uyt den 35. Pſ. v. 23. Ontwaakt ende word wakker tot myn regt: myn God ende Heer, tot myn twiſt zaake. Maar terwyl ik kort daar op hoorde, dat men tot Warſchouw geen Afgezanten van ons wilde toelate, ontviel my in't geheel de moed, en ik maakte aanſtonts reekening dat myn Droom en beſchaadigde Portrait, my een geweldige Dood voorſpelt hadde.

LUTHERUS.

Dan ſult gy ſonder twyffel geen kleynene aanvegting in deezen bedroefden ſtaat hebben uytgeſtaan.

RŌSNER.

Dat is wel te denke; dog ik verloor myne grootmoedigheit niet, in tegendeel, ik vertrooſte my zelve; hoe minder hulpe, zeyde ik, myn Ziele, gy, op Aarde hebt te hoopen, zoo veel te ſterker laat uw vertrouwen op God ſyn, en op dat gy in't minſte aan zyn Genaade niet zoud twyffele, ſo denkt, dat het Gods ampt is by u te weezen, als een ſterke God en Nood helper. Ondertuſſche quame de Vaders Jeſuïte zo wel als de Bernhardiners Monniken my vlytig bezoeken, en boode my Pardon aan, ingevalle ik reſolveene wilde tot harer Religie over te gaan.

LUTHERUS.

Waarom hebt gy dat niet gedaan, wanneer gy daar door uw leve had kunne behouden? ik verſeker u, dat meenig Proteſtant in de hedendaagſe Wereld, welke de Enangeliſche Religie meer in den mont als in't Herte hebben, ſig niet lang daar over zoude hebbe bedagt.

RŌSNER.

Maar ik ben in myn Geloofheel anders geſondeert geweeſt. Voor-eerſt verwonderde ik my over die Paters, dat zy voorgave geweld over myn geweeten te hebben, en erinnerde my de woorde van den Keyſer Maximiliaan; die zeyde: Het is een affchuwelyke zaak, als iemant zig over de Geweetens heerſchappy zoekt aan te maatigen, het is even eens, als wilde de zulke den Hemel beſtorme, die zig onderſtaan de Gewetens geweld aan te doen, terwyl het geloofs uit het gehoor en niet uit dwang komt. Ten

andere

dewyl ik van een President des Raads een gevange was geworde, so trooste ik my met David, 2 Sam: 15, 26. „ Indien ik genaade zal vinde in des „ Heeren ooge, zoo zal hy my (myn Ampt) weeder laten zien, en myn „ Huys; maar indien hy alſo ſal zegge: ik en hebbe geene luſt tot u: ſiet „ hier ben ik, hy doe my, ſo als het goet is in ſyne oogen. Maar toen zy, niet tegeſtaande al myne afweeringen, niet na en liete my te kwellen om myn geloof te verzake, borſte ik eyndelyk in deſe woorde uyt: „ Zyt vergenoegt met myn Ligchaam: myn Ziel is voor myn Zaligmaker.

L u t h e r u s

Ik verwonder my in der daad over uwe grootmoedige ſtantvaſtigheit; en twyffel, of ik in het Euangeliſche Iſrael wel veel dergelyke gelovige vind de ſoude, want van de meeſte helaas, ſoude men moeten zegge: In de Tyd van Vervolging valle ſy af: maar wat voor een Vonnis heeft de Commiſſe daar over eyndelyk gevelt.

R ö s n e r: als volgt

1. De Preſident Rösner en Vice-Preſident Zernik zullen Onthoofd, en haare goederen ten beſten der Stad geconfisqueert werde, om daar door de ſchade te vergoede, welke de Eerwaardige vaders Ieſuiten by dit Oproer hebbe gelede.

2. Seſtien andere Belhamels zulle (prævia comprobatione juratoria) na voor gaande bezwoorne goedkeuringe insgelyks het Leven late, als de drie voor naamſte, alvorens de Regter-hand ſulle ſyn Afgekapt, ſulle ſy naderhant Onthooft en hunne Lighamen verbrand werde.

3. De Burg Graaf en Raads-Heer Zimmerman zulle onbekwarm verklaart werden om eenig vertrouwt Ampt meer te bedienen, en daar eu boven zal de eerſte twaalf Weke, en de andere een half Iaar gevange zitte.

4. Meiszner, en de Secretaris Wedemaier zulle ſig met Eede zuyvere.

5. De Stads-Capityn Graaurok, en de Kruydenier Ziller, zulle een Iaar en zes Weke in den Thoorn gevangen zitten, en zal de eerſte 50. en de Laatſte 100. Ducate Boete geve; gelyk dan ook de overige tot een gevankenis van drie Maande, en ſommige Mede-makkers ten dele in 25 Ducate Boete verweſe wierde, waar voor men de H: Maagd Maria een Eer-teke opregte ſoude.

6. Zal voortaan de Magiſtraat van Thorn; half uyt rooms-Catholyk en half uyt Deſſidente moete beſtaan, en ſulle by de Stads-Guarde ook Roomſe Officiers toegelate werde.

7. Onſe Lieve Vrouwe Kerk met de Bibliotheecq en andere Kerklyke dinge, ſulle aan de Paters Bernhardiners werde overgegeve.

8. De beide Predikanre Gierel en Ottow, ſulle werde gebanne.

9. En het Gymnaſium een myl ver buyten de Stad verplaaſt.

L u t h e r u s.

Dat was waarlyk een ſtreng vonnis: en men mag wel ſeggen: Wie Thorn aanziet, die wene over deeze Stad.

In

RÖSNER.

In de Executie was ik de eerste, dewyle ik den 7. Dec: 1724. des Morgens vroeg te 6. uure op de Binneplaats van't aad-Huys by Toors-ligt in stilte wierde Onthalst. Op den weg om naar myn dood te gaan, viele my; (onder myn aandagt, en niet wynige traane) de woorde uyt Ioh, 16. te binne: De ure komt, dat een yegelyk die u zal Doode, sal myne Gode eene dieste doen, en also gaf ik den Geest, met een vast berrouwe op de Goddelyke genade, en een volkome vergiffenis aan myn vyande, maar beklaagde ook te gelyk myn Vader-loos Huysgezin:Senex enim in domo, bonum signum in domo. Oudetrussche heeft een medeleydende pen my aldus getroost.

Dus sterft gy door het Zwaard, eerwaarde President,
Schoon vriend en vyand u onschuldig heeft gekent,
Ia! streef vry door uw Bloed, held-haftig naar den Hemel,
Want uwe Gods Vrugt haat nu al het aards gewemel.

Toen dit gedaan was, wierde ik in een Kist geleyd, en omtrent elf ure door 8. Burgers, in myn Huys gedrage.

LUTHERUS.

Zalig zyt gy,Myn Heer.dewyl gy alseen Martelaar zyt gestorve, maar hoe liep het met de Executie dog verder af.

RÖSNER.

Na my volgde een Rey van negen Persone die my, gelyk gy gezien hebt, in het Ryk der goede vergeselschapten, en de volgende Name voerde:

1. Christoffer Karnisz, een Slager 2. Iohan Christiaan Gofft, een Koeke-bakker. 3. Christoffel Hertel, een Leerbereyder. 4. Simon Mohaupt, een Koop-man, 5. Geórge Wunsch, en 6. Johan Geór-Mertz, beyde Schoenmakers. 7. Jacob Schultz, een Naalde-maker. 8. Guttbrodt, een Timmermans-Knecht, 9. Bekker, een Knoopemaaker.

Voor haar Dood liete zy dit volgende Smeek-Schrift, aan zyn Kon: Maj; van Polen, af gaan.

Aller Doorlugtigste, Grootmagtigste Koning, Aller genadigste Koning en Heer,

Uwe Kon:Maj: bekleede op dese Wereld de plaats van den Allerhoogste God,en alle Koninge kome God in geen stuk naader,als dat sy hem door geregtigheit en genade zoeke gelykformig te werde. God houd door syne Barmhertigheit het Zwaard van zyne strenge gerechtigheit in de Schede, ende der arme Vrouwe en Kindere Trane, Zugte en Iammere, syn altyd kragtig geweest, de Strengheit der geregtigheit iets te verzagte, ja, de ondervinding betuygt het, dat de Barmhertigheit, Gode en zyne Stedehouders daarom ter linker syde word gestelt, om dat sy beyder Herten

zoo veel te eer omvatte en begrypen soude. Aller Genadigste Koning en Heer, wy arme ongelukkige en Onschuldig Veroordeelde, valle met onse Trouwe en Kindere In allerdiepste onderdanigheit voor de voete van UweKon. Maj. onses Aller Genadigsten Kouing en Heer, ter neder, en smeeke de strengheyt en scherpte van Uwe Grechtigheit, om onzer aller lame en Kermo, en om de tot nog toe aan Uwe Maj. Regeering, zelfs met het Verderf van onse Stad, Have en Goederen, bewezene onderdanigste Vrouw, door uwe Wereld-beroemde Genade en Goedertierentheit, te wille matige, en Allergenadigst te ergunne, dat wy, eer ons Bloed vergote word, van Uwe Kon, Maj, naar Duytsche Regte, en Prussische gewoontens moge Verhoord, Geëxamineert, en door onverwerpelyke Getuvge overtuygd werde. Terwyl het de Goddelyke Alwetenheit bekent is, dat wy Uwe Kon, Maj openbaar kunne aantone, dat die tege ons heymelyk en zonder confrontatië aangenome Getuyge, of veel liever Aanbrengers ten dele niet zyn in de Stad geweest, andere hebbe over deze haar onderneeming berouw gekrege, sommige zyn door Bannissementen en andere Beedreyginge daar toe gebragt, en andere weder zullen nooyt voor onverwerpelyke Getuvge passere konne, zo lang het in de Europische Wereld gelde mag, dat Dienst-meyde, Oude Wyve en eergelyke, tegens Uwe Kon: Maj, gezwore en getrouwe Onderdane niet aan te neme zyn. Uwe Kon, Maj, door gantsch Europa gepreezene genade, Koningl, Wysheit en tot nog toe met Werelds-verwondering gevoerde Regeering, en zo het vergund mag zyn, daar by te voege, de Puynhoope van onze Huyse, verbrande Raadhus gesponge Muur en Toorens geslegte Walle, uytgestane Brandschateinge en Contributien, het welke wy in de Stadt niet een onderdanig en aan Uwe Kon, Maj, alleen toegeweyd gemoed verduldig gelede hebbe, als ook onse Trane en tot der dood toe benaeuwde Herte, nessens het jammere en zugte van onze arme Vrouwe en Kindere, dewelke naar onze Dood en Verderf in Armoed en tot den Beedelzak vervalle moete. Dit alles, edog veel meer en nadrukkelyker Uwe Kon, Maj, Genade en Barmhertigheit, word van ons ongelukkige om Godes wil, Uwe Maj, voor oge gesteld en wy zyn by een genadige Verhooringe bereyd en willig met onze Gebede, Goed, Bloed, Leve en Goedere, te tone dat wy tot in den dood verblyve, &c.

Dit was het weemoedige Smeekschrift, maar des niet tegestaande hebbe zy moete Sterve, met agterlating van 8 Weeduwe en 26 Weeze. Zy hebbe gednrende de Executie, terwyl de Beul dronke en vol was, veel meer pyn en smerte moete uytstaan als of zy Levendig ware Gerabraakt. Ondertusssche hadde Lutherus zyn Verblyfplaats weer bereykt, en den nieuw aangekoomene Rosner wierd gezeyd van ook aan te houde om de aanwyzing van de zyne,

Daarom had deeze t'Samenspraak voor ditmael een

E Y N D E.